

COMUNITATEA CATOLICĂ DIN MĂRGINENI – BACĂU. COORDONATE ETNOGRAFICE*

Anton COȘA

Acest studiu este rezultatul cercetărilor de teren efectuate în localitatea Mărgineni (situată la o distanță de 5 km spre nord-vest de municipiul Bacău) la începutul anului 2008, demersul de față continuând investigațiile dedicate de-a lungul anilor istoriei și etnografiei comunităților catolice din Moldova, fiind în consonanță cu spusele ilustrului cărturar român Petru Caraman, cel care cu ani în urmă afirma: „A cerceta folclorul și etnografia cu atenție înseamnă a ne cunoaște pe noi înșine”¹.

Studiul de față este unul de tip monografic, noi pornind de la premisa că, în cercetarea culturii populare tradiționale din societatea contemporană, doar o asemenea abordare poate duce la rezultate pozitive în plan științific. Ca principal instrument de lucru folosit în cercetarea de teren menționăm *Chestionarul folcloric și etnografic general*, redactat de către profesorul Ion H. Ciubotaru, acestuia adăugând, firește, alte întrebări determinate de situațiile întâlnite la fața locului. Majoritatea informațiilor culese au fost înregistrate pe bandă magnetică, o parte fiind notate în scris în timpul dialogului cu localnicii.

În demersul nostru am analizat cultura populară tradițională a comunității cercetate² pornind de la arhitectura populară tradițională și țeșăturile de interior, urmărind portul popular, îndeletnicirile, obiceiurile calendaristice, obiceiurile familiale (nașterea, nunta, înmormântarea). Rezultatele cercetării noastre au relevat un univers etnografic aparte, care merită a fi abordat în continuare cu cea mai mare atenție de către specialiști.

---

* Acest material a fost publicat în lucrarea *Mărgineni – un sat la porțile Bacăului*, autori: Dănuț Doboș, Petronel Zahariuc, Daniela Butnaru, Anton Coșa, Iași, Editura Sapienția, 2009, p. 79-134.

¹ Ion H. Ciubotaru, *Dăinuiri etno-folclorice*, în *Gherăești: un sat din ținutul Romanului*, Iași, Editura Presa Bună, 2003, p. 268.

² Anton Coșa, *Comunitățile catolice din județul Bacău*, Onești, Editura Magic Print, 2007, p. 129.

A. Arhitectura populară tradițională și țesăturile de interior

Structurile arhitectonice din localitatea Mărgineni nu urmează un traiect unitar, fiind marcate de o îngemănare între vechi și nou, asemenea multor „altor comunități rurale cu o evoluție social-istorică asemănătoare”³.

În anii de după 1989, o bună parte dintre locuitorii din Mărgineni au fost nevoiți să plece în țări din occidentul european pentru a munci, astfel că banii agonișiți au fost investiți în construirea de case⁴ noi, „case tip”⁵, cu o arhitectură modernă.

„Tipurile arhitectonice poartă pecetea dezvoltării societății omenești. În fiecare epocă, oamenii au realizat forme și sisteme constructive caracteristice în care se reflectă nivelul tehnicilor, calitatea materialelor, dar, în special, gândirea colectivă din domeniul construcțiilor și modul de viață specific”⁶.

Odinioară, casele din Mărgineni, asemenea celor din celelalte sate catolice din județul Bacău, aveau temelii ce se făceau „din piatră, ori chiar din beton. Peste această temelie se așează patru tălpoaie foarte groase de stejar, în care se înfig furcile casei. Sub această temelie se face pivnița, de multe ori pietruită, pentru păstrarea vinului, căci cele mai multe sate catolice din acest județ, mai ales în partea deluroasă și muntoasă, au multe vii”⁷. Constatăm astfel faptul că, structural, arhitectura tradițională din localitatea Mărgineni urmează specificul casei tradiționale românești. Desigur, în timp, au dispărut tipurile de casă monocelulară și casa cu o singură încăpere și tindă rece. Se mai conservă în zilele noastre tipul de casă cu două camere și tindă mediană⁸, alături de care sunt construite o serie de case noi, cu încăperi multe și rosturi multiple. Acestea din urmă însă „nu înlătură definitiv tradiția, urmărind atingerea unei valori estetice superioare în consonanță cu gusturile celor care le întemeiază”⁹. Mai mult, „construcțiile tipizate și chiar vilele ceva mai sofisticate încearcă să valorifice, critic și selectiv, elementele de bază ale tradiției, astfel încât preocuparea pentru obținerea unui confort sporit să nu ignore cerințele integrării firești în peisajul arhitectonic autohton”¹⁰.

³ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 270.

⁴ Inf. Carol A. Bejan, 79 de ani; înregistrare mg. făcută la 26 ianuarie 2008.

⁵ Inf. Gheorghe N. Munteanu, 74 de ani; înregistrare mg. făcută la 3 mai 2008.

⁶ Elena Florescu, *Arhitectura populară din zona Neamț, Piatra Neamț*, 1983, p. 76.

⁷ Pr. dr. Iosif Petru M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova și franciscanii, păstorii lor de veacuri*, Săbăoani – Roman, 1942, p. 57.

⁸ Inf. Carol A. Bejan.

⁹ Anton Coșa, *Cleja. Monografie etnografică*, București, Editura SemnE, 2001, p. 53.

¹⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova*. Universul culturii populare, vol. I, Iași, Editura Presa Bună, 1998, p. 29.

Momentul edificării unei noi case a constituit în viața fiecărei familii din Mărgineni un eveniment deosebit care odinioară presupunea o serie de credințe și practici (pe care cu greu le mai putem constata în zilele noastre), toate având menirea de a influența în mod favorabil pe viitorii locuitori ai casei. Astfel, la temelia casei se punea odinioară „un bănuț pentru norocul casei”¹¹.

Casa reprezintă pentru trăitorii din comunitățile rurale cea mai importantă dintre construcțiile existente, în condițiile în care ea „nu se rezumă doar la funcția de locuință – care îi asigură omului adăpostul și locul pentru prepararea hranei – ci are rosturi mult mai complexe”¹². Pentru țăranul de odinioară, „casa nu reprezenta doar un simplu obiect, un adăpost care să-l ferească de intemperii sau de alte neplăceri. El vedea în casă și un spațiu spiritual, adică nu numai de întreținere a vieții cotidiene, ci și de promovare a unor valori culturale”¹³. Pentru membrii comunităților tradiționale „casa înseamnă familie, identitate, dar în același timp exprimă și o anumite mentalitate”¹⁴.

De asemenea, importanța acordată dintotdeauna casei în comunitățile rurale tradiționale reiese și din multele „precauții, credințele, gesturile și practicile ritual-ceremoniale, ce gravitează în jurul alegerii locului de casă, al construirii edificiului domestic și al luării în posesie”¹⁵. „Casa țărănească este în primul rând un loc; un loc bun, generator în sens material și spiritual. Locul acesta, fie că privește spațiul interior, fie că privește curtea sau grădina este văzut ca un loc cu calități specifice, care îl fac pe om să existe într-un fel propriu”¹⁶.

Alegerea locului unde se dorea ridicarea unei viitoare case era făcută cu o grijă aparte, constructorul (tradițional sau modern) neputând omite niciodată încadrarea edificiului în peisajul geografic existent. Astfel, casele trebuiau să fie ferite de vânt și orientate spre lumină¹⁷, spre soare, având în același timp acces la sursele de apă, la drum. Locul pe care urma să se construiască o casă se moșteneau, era primit sub formă de zestre ori se cumpăra.

---

¹¹ Inf. Gheorghe T. Rugină, 78 de ani; înregistrare mg. făcută la 3 mai 2008.

¹² Ion H. Ciubotaru, *Dăinuiri etno-folclorice...*, p. 275.

¹³ Idem, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 25.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Idem, *Dăinuiri etno-folclorice...*, p. 276.

¹⁶ Ernest Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești*. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității, București, Editura Cartea Românească, 1985, p. 34.

¹⁷ Inf. Ștefan M. Herciu, 73 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

Casele din Mărgineni au fost și sunt și astăzi construite de „meseriași localnici”¹⁸, de meșteri locali¹⁹. Odinioară acestea erau construite „pe furci de stejar”²⁰ îngropate în pământ²¹ și prinse între ele cu ajutorul unor chingi orizontale, în partea de sus, sub acoperiș fiind prinse în grinzi numite „costoroabe sau lutari”²². Această tehnică de lucru a fost considerată a fi chiar „cea mai arhaică formă de arhitectură a lemnului din țara noastră”²³. Pereții caselor „pe furci de stejar”²⁴ „erau împletiiți cu nuiele, dispuse în poziție verticală, bătute cu lut negru amestecat cu paie. După ce se uscau, erau dați cu lut galben făcut cu pleavă, apoi se fețuiau cu o pastă compactă, obținută din humă amestecată cu nisip și alte materiale ce îi confereau un plus de stabilitate. La sfârșit, pereții se tencuiau și se spoiau, operațiuni ce presupuneau folosirea mai multor straturi de var”²⁵.

Vechile case erau făcute mai demult „fără temelii”²⁶, „direct pe pământ”²⁷ ori „pe tălpi de stejar”²⁸. De fapt, „temelia era pe furci de stejar sau în loc de fundație talpă de stejar pe care se puneau furcile de o parte și de alta și se umplea cu lut”²⁹. Mai târziu, tălpile vor fi înlocuite de „temelii de piatră”³⁰. Pe asemenea fundații vor fi construite casele cu pereții din chirpici³¹, care în Mărgineni „se fac de vreo 60 de ani”³².

Casele tradiționale erau prevăzute cu prispe³³ și stâlpi ornamentați³⁴ cu motive de regulă geometrice. În vârful acoperișului, „când se ridicau căpriorii”³⁵, se lega „un prosop cu flori”³⁶ destinat

¹⁸ Idem.

¹⁹ Inf. Petru P. Gherghelucă, 75 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

²⁰ Idem.

²¹ Inf. Carol A. Bejan.

²² Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 26.

²³ Radu-Octavian Maier, *Cercetarea așezării și arhitecturii țărănești în Luizi-Călugăra, jud. Bacău*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, tomul 39, nr. 3-4, București, 1994, p. 254.

²⁴ Inf. Petru P. Gherghelucă.

²⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 26.

²⁶ Inf. Anton P. Herciu, 70 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

²⁷ Idem.

²⁸ Inf. Carol A. Bejan.

²⁹ Inf. Petru P. Gherghelucă.

³⁰ Inf. Carol A. Bejan.

³¹ Inf. Petru P. Gherghelucă.

³² Inf. Carol A. Bejan.

³³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 31.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Inf. Ștefan M. Herciu.

³⁶ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 28.

meșterilor³⁷. Motivația acestei obicei, conform mărturiilor localnicilor, viza „norocul casei”³⁸.

Acoperișurile caselor din Mărgineni au fost, în majoritate, „în patru ape”³⁹, dar și „în două ape”⁴⁰, fiind acoperite mai demult „cu draniță adusă de la munte”⁴¹. În zilele noastre, majoritatea caselor sunt acoperite cu alte materiale precum tabla, țigla ori iternita.

Mutatul în casă nouă impunea, de asemenea, anumite precauții și „nu se putea săvârși oricum”⁴², acest moment având „o încărcătură profundă, fiind vorba de o opțiune existențială”⁴³, asupra căreia atrăgea atenția și Mircea Eliade: „Alegerea universului pe care ești pregătit să-l asumi creându-l”⁴⁴. „Teama de necunoscut nu dispărea odată cu riturile înfăptuite la debutul construcției. Momentul asumării spațiului construit era perceput ca un nou început, ca o rupere de ritm existențial, ca o sfidare a destinului. De aceea, luarea casei în posesie presupunea alte precauții. Cel mai frecvent obicei era sacrificarea unei păsări pe pragul de la intrare, principala cale de acces spre locurile ce trebuiau să confere siguranță deplină pentru întreaga familie”⁴⁵. Asemenea practici le mai întâlnim extrem de vag doar în amintirea localnicilor de astăzi din Mărgineni.

În ceea ce privește structura interiorului casei tradiționale din Mărgineni, aceasta a evoluat în timp. Casele de „tip vechi”⁴⁶ aveau „o sală mică, o cameră în stânga, una în dreapta și un chiler”⁴⁷. Amenajarea interioară a camerei de locuit scoate în evidență „patru puncte principale: colțul cu sistemul de încălzit, colțul cu patul, colțul cu lavițele așezate în unghi și colțul cu dulapul de vase”⁴⁸. Pe tavan, întâlnim un băț ceva mai gros, „culmea” pentru haine și diferite alte țesături. Toate acestea aveau locul lor, „bine stabilit și pe deplin

---

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Inf. Mihai M. Șolot, 63 de ani; înregistrare mg. făcută la 26 ianuarie 2008.

⁴⁰ Inf. Anton P. Herciu.

⁴¹ Inf. Carol A. Bejan.

⁴² Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 31.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Mircea Eliade, *Architecture sacrée et symbolisme*, în „Cahier de l’Herne”, Paris, p. 37, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova*, vol. I, p. 43, nota 60.

⁴⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 32.

⁴⁶ Inf. Petru P. Gherghelucă.

⁴⁷ *Idem*.

⁴⁸ Dorinel Ichim, *Zona etnografică Bacău*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 77.

motivată⁴⁹. Interioarele caselor tradiționale din Mărgineni, asemenea multor altor case din satele cu populație catolică din Moldova, conservă „adevărate tezaure de ștergere, scoarțe, lăicere și păretare măiestrit lucrate”⁵⁰, toate aceste „textile de interior, fie ele țesături ori cusături, fiind destinate folosirii casnice, împodobirii camerelor țărănești sau utilizării la înfăptuirea anumitor obiceiuri”⁵¹, fiecare dintre ele și toate la un loc reprezentând în mod sugestiv „simțul artistic, gustul pentru frumos, spiritul creator și hărnicia celor care le-au realizat”⁵². Țesături diverse precum: „cergi”⁵³, „ștergere”⁵⁴, „prosoape”⁵⁵, „lăicere în pătrățele”⁵⁶, „covoare”⁵⁷, „pături”⁵⁸ se puteau întâlni înainte vreme în camerele care compuneau casele tradiționale din Mărgineni. Odinioară pereții caselor erau văruiți „cu var cu săneală albastră”⁵⁹.

Privitor la construcțiile anexe întâlnite în Mărgineni, menționăm doar faptul că acestea sunt într-o directă legătură cu îndeletnicirile de bază ale localnicilor. Sunt prezente astfel: „grajdul”⁶⁰, respectiv „șura”, pentru vite, „ocolul” pentru oi, „cotețul” pentru porci, respectiv „poiata”, pentru păsări, precum și „coșarul” destinat păstrării știuleților de porumb. Gardurile contemporane sunt făcute din scândură, înainte vreme însă fiind „din spini”⁶¹.

B. Portul popular

Portul popular de astăzi din Mărgineni ne oferă o imagine mult atenuată de cea de odinioară, când piesele de costum tradițional erau la mare căutare printre localnici, purtate fiind atât de cei mai în vârstă, cât și de cei mai tineri. În zilele noastre veșmintele de odinioară au fost în mare măsură abandonate, înlocuite fiind cu straie moderne, de oraș. Prezența pieselor de îmbrăcăminte tradițională o aflăm doar ocazional, la anumite

⁴⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 90.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 58.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Inf. Elisabeta A. Popovici, 72 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁵⁴ Eadem.

⁵⁵ Eadem.

⁵⁶ Eadem.

⁵⁷ Eadem.

⁵⁸ Eadem.

⁵⁹ Inf. Anton P. Herciu.

⁶⁰ Inf. Petru P. Gherghelucă.

⁶¹ Idem.

evenimente cu rezonanță în viața comunității locale: hram („bâlci”), vizita episcopului, sfințirea unui preot de prin partea locului ori alte manifestări laice cu specific patriotic sau cultural-educativ din școală.

Fiind vorba de o localitate mixtă formată din credincioși catolici și credincioși ortodocși, am avut firește în vedere cercetarea elementelor privitoare la portul popular specific comunității locale în ansamblul său. Din primele momente am constatat faptul că membrii comunității ortodoxe au renunțat primii la straietele tradiționale, și asta cu multă vreme în urmă. Motivațiile date de localnici au avut în vedere cu precădere apropierea de oraș: „Ortodocșii, cu mofturi de orășean, au renunțat la port din mândrie, din îngâmfare...”⁶² La ortodocși „port popular nu s-a purtat”⁶³, „ortodocșii purtau costume jidănești cumpărate (...) nu au umblat cu catrințe (...) din cauza orașului (...) încercau să imite”⁶⁴.

Privit în ansamblul său, portul popular al catolicilor din Mărgineni se integrează costumului tradițional românesc. „Structural, piesele de port popular nu se deosebesc. Diferența între îmbrăcămintea obișnuită și cea de sărbătoare constă în calitatea materiei prime utilizate și, evident, în bogăția sau expresivitatea decorului. Este portul românesc moștenit din bătrâni, iar oamenii de bună credință nu au ezitat să-l remarce și să-i aprecieze calitățile”⁶⁵.

Înainte vreme, prin anii '40 ai secolului al XX-lea (nota preotul catolic Iosif Petru M. Pal), fetele și femeile din Mărgineni, asemenea celor din alte sate catolice din județul Bacău (Cleja, Somușca, Galbeni Faraoani, Valea Mare etc.), purtau „cămăși albe, largi, cu poale lungi; staniile cămășii sunt cusuți simplu cu bumbac roșu ori negru; altița este țesută cu arnici roșu, negru, alb ori galben; sub altiță se face ceva înfloritură cu zigzaguri din arniciu, apoi încep «râurile» drepte ori zigzag ce pornesc de sus și se coboară până aproape de brățară, putând avea aceeași lungime, ori cele mai multe râuri rămân mai scurte, și restul se prelungesc mai jos. Câteodată râurile se cos pieziș; în acest caz, la mâneca din dreapta coboară spre dreapta, iar la cea din stânga coboară tot spre stânga.

Unele cămăși au mânecile cusute nu cu râuri (șiraguri), ci cu pui, care se coase îndeobște pieziș. Bumbacul ori arniciul ce se întrebuintează sunt de un roșu deschis, ori închis, ori chiar negru, foarte

---

⁶² Inf. Gheorghe N. Munteanu.

⁶³ Inf. Cornelia D. Vâlcu, 78 de ani; înregistrare mg. făcută la 3 mai 2008.

⁶⁴ Eadem.

⁶⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 165.

rar de o altă culoare. Mâneca se termină cu o bentiță (brățară) înflorită cu același bumbac din care s-au făcut «râurile»; se încheie cu bumbi ori cu canafuri simple, colorate. Gura cămășii este tivită cu bumbac de aceeași culoare, la fel și bezereul ce strânge cămașa împrejurul gâtului. Poalele sunt lungi, fără cusuturi, coboară la glesne.

Peste cămașă poartă catrință dintr-o singură bucată, țesută din lână, colorată în negru; numai în față mai are diferite dungi: roșii, albe, verzi, albastre ori galbene, mai mult amestecate.

Mijlocul și-l încing cu un brâu țesut din lână boită, iar peste brâu poartă bârnețe (bete), țesute din urzeală de lână boită și cu bătătură din bumbac sau idrișin de diferite culori.

Pe cap, din păr și cu bucăți de pânză, ba unele întrebuintează și câte o bucățică de lemn, își fac un fel de culion numit cârpă. La Luizi Călugăra și Sarata cârpa este ceva mai mică, în celelalte sate din județul Bacău, mai ales la Valea Seacă, Valea Mare, Faraoni și Cleja, este mai rotundă și mai mare (mai bine ar fi să dispară; ar fi mai igienic. De altfel, asemenea culion se găsește și prin satele din Bucovina și în unele părți din Transilvania). Peste cârpă, în zilele de sărbătoare, întind un frumos ștergar alb, țesut din bumbac ori din borangic, cu diferite modele în relief, care constă din dungi și zigzaguri în lung și în curmeziș. Femeile se înbrobodesc cu ștergarul; adică înfășoară capul de două, trei ori cu ștergarul așa fel ca un capăt să atârne pe spate, iar celălalt îl fixează în față, spre ureche, ca restul să atârne de sub bărbie, pe piept și pe umăr. Cele mai tinere îl îndoaie după cap, așa ca cele două capete să se vadă într-o parte și alta, ieșind de sub ceafă în dreptul urechilor.

La gât cele mai multe poartă șiraguri de hurmuzuri și mărgele colorate, de care atârnă o cruciuliță ori o medalie (femeile și fetele din Luizi Călugăra aproape au părăsit hurmuzurile și mărgelele, mulțumindu-se numai cu o cruce ori cu o medalie, dar în celelalte sate au gustul prost de a atârna la gât cât se poate mai multe).

În zilele de lucru, peste săptămână, în loc de catrință umblă cu peșteman țesut din idrișin negru, un fel de catrință mai simplă, tot dintr-o bucată. Încalță ghete și ciobote simple, ba chiar și opinci, cu obele (oghele) ori ciorapi lucrați în casă.

Fetele au aceleași costume, dar mai simple și mai elegante, lucrate din materie mai fină și cu mai multă simetrie. La sărbători încing fota de mătase, dintr-o bucată, având mai multe dungi colorate și franjuri (ciucuri) ce atârnă de jur împrejur. Ba, pe alocuri, și în aceste părți au început să pătrundă și cusuturi mai artistice.

Fetele din unele sate din Bacău își împletesc părul pe o sârmă ori pe o șuviță de pânză, și-l așează așa că se face un cerc ce atârnă pe ceafă, peste care își pun ștergarul, ori tulpanul pentru îmbrobodit (fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata nu mai poartă asemenea cerc, rămășiță din trecutul înapoiat). Pe cerc (numit coroană) pun așa numitele podoabe: șuvițe, sgărđițe, adică panglici pe care sunt cusute mărele colorate, formând figuri geometrice după un model determinat. Cu asemenea șuvițe, fetele din toate satele își strâng părul, slujindu-le și de ornament. Fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata își împletesc părul începând de la urechi și așezându-l în zigzag, după cap ori împrejurul capului, formând o cunună ce se încheie între creștet și frunte.

Fetele mici și mari mai poartă un gherdan, făcut din mărele mărunte, colorate, și împletite pe ață așa că formează o șuviță ce o leagă strâns pe gât. Când merg la biserică ori la horă, fiecare are în mână câte un buchet de flori; adeseori înfășoară codițele florilor într-un șervet cusut cu țigai (lână colorată).

Rar când umblă cu capul gol; cel mai mult în casă ori la munca câmpului. În locul ștergarului, la sărbători mai întrebunțează casâna (broboadă colorată cu franjuri).

Peste cămașă îmbracă vara un pieptar de miel, fără mâneci, înflorit cu lână colorată. Iarna, peste pieptar, poartă o vestă din postav bătut la piuă, ca și al flăcăilor. În unele sate: Faraoni, Valea Mare, Cleja ș.a. poartă suman, croit în falduri, iar pe margini, la piept, la mâneci și la buzunări înflorit cu șireturi (șarade) negre și ici colo chiar de alte culori⁶⁶.

Menționăm, în același timp, și faptul că acest costum popular tradițional „contribuie, în mare măsură, la înțelegerea originii și identității populației de care vorbim (...) Într-adevăr, așa după cum s-a mai spus, catolicii din Moldova sunt păstrătorii celor mai vechi tradiții de vestimentație românească din această parte a țării. Portul bătrânesc, pe care ei îl îmbracă și astăzi, este inconfundabil și are o puternică personalitate ce se manifestă prin aceea că păstrează, nealterate, elementele fundamentale ale substratului traco-daco-iliric (...) Particularitățile stilistice și morfologice pe care le pune în evidență portul tradițional de sărbătoare al populației catolice din Moldova pledează, fără nici un dubiu, pentru obârșia românească a acestor credincioși (...) Unitatea în varietate, ca și specificul costumului de

⁶⁶ Pr. dr. Iosif Petru M. Pal, *op. cit.*, p. 59-62.

sărbătoare pe care îl poartă catolicii moldoveni, rezultă și din faptul că aceste straie se încadrează viziunii sculpturale a portului românesc (...) Albul rămâne culoarea de bază în toate componentele vestimentare, ca o marcă a curățeniei sufletești, a purității, a prețuirii luminii. Geometrismul ornamentației costumului popular tradițional, deci inclusiv al celui întâlnit în satele catolice, ordonează și temperamentează compozițiile decorative și armoniile cromatice⁶⁷.

În cadrul portului popular, o componentă importantă a constituit-o întotdeauna găteala capului. Și la Mărgineni am întâlnit „cârpa”⁶⁸ sau „broboada cu coarne”⁶⁹, menționată, după cum am putut vedea ceva mai sus, și de către preotul Iosif Petru M. Pal în lucrarea sa. Această „cârpă cusută cu cositori era numai mărgele, fluturi bătuți, era o coroană frumoasă cu cordele pe spate”⁷⁰, era o marcă distinctă a femeii căsătorite, punându-se pe capul miresei imediat ce i se lua voalul.

Modalitatea de găteală a capului la femeile din Mărgineni este așa-numitul „port cu coarne”, „de tradiție străveche, cu semnificații magico-religioase de mult dispărute, pe care îl mai întâlnim astăzi cu greu doar în câteva zone etnografice ale țării”⁷¹, fiind o altă „mostră” de identitate românească recunoscută ca atare chiar și de către unii cercetători maghiari⁷².

Costumul tradițional femeiesc din Mărgineni se compunea din cămașă, catrință, brâu, bârneț, bundiță, suman, cojoc, maramă, batic. Cămășile de sărbătoare erau făcute, de regulă, din pânză de bumbac sau de in, iar cele de purtat erau țesute din pânză de cânepă sau de in. Cele mai multe dintre cămășile tradiționale purtate de femeile din Mărgineni erau cele „cu bezărau”⁷³, dar se făceau și cămăși „cu platcă”⁷⁴.

Cămășile „bătute în bumbac”⁷⁵ aveau „model țesut în pânză, cusut pe guler”⁷⁶ „cu nășichet, cu hagiur...”⁷⁷, mătase, lână, „cu

⁶⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 165-167.

⁶⁸ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁶⁹ Ion H. Ciubotaru, *Dăinuiri etno-folclorice...*, p. 329.

⁷⁰ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁷¹ Cf. *Muzeul Satului. Studii și cercetări*, București, 1970, p. 94.

⁷² Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő, *Moldvai csángó népművészet*, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1981, p. 361.

⁷³ Inf. Virginia I. Herciu, 63 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁷⁴ Inf. Maria M. Bibire, 65 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁷⁵ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁷⁶ Eadem.

⁷⁷ Inf. Maria M. Bibire.

flori”⁷⁸, ornamentate pe mâneci, pe altiță, încreț, piept și spate în tehnici precum „punctul bătrânesc”, „în cruciulițe”, „pe dos” etc. La cămașa cu altiță se evidențiază o delimitare riguroasă a spațiilor destinate ornamentării. „Disponerea motivelor decorative pe suprafața cămășii de sărbătoare se face ținându-se cont de regulile repetiției, alternanței și simetriei”⁷⁹. În cazul cămășilor tradiționale din zona Bacăului, ca o trăsătură particulară a lor, s-a constatat o delimitare a „altiței prin benzi decorative lineare, ce se prelungesc până la încrețitura de la gât”⁸⁰.

Cămășile de sărbătoare ale fetelor, țesute din pânză de bumbac⁸¹, „cu nășichet”⁸², „cu bezărau”⁸³ se remarcă prin modelele mai vii, mai colorate, fiind astfel „mai frumoase, mai înflorate”⁸⁴. Odată, fetele din Mărgineni se străduiau ca „în Postul Mare”⁸⁵ să pregătească straie noi pentru importantele momente care marcă sărbătorile de primăvară, atât laice (hora satului), cât și eclesiastice (Paștele). Astfel, în taină, tinerele coseau „câte o cămașă pentru Paști”⁸⁶ cu modele știute doar de fiecare în parte, pentru a ieși în evidență în momentul purtării acestora și a beneficia și în acest fel de admirația celor din jur.

O componentă importantă a costumului tradițional al femeilor catolice din Mărgineni o reprezintă catrința⁸⁷ țesută din lână „în patru ițe”⁸⁸, ornamentată „cu vrăste”⁸⁹. Și în această așezare rurală, asemenea altora din zona Bacăului, „se mai pot vedea catrințe ce au registrele ornamentale foarte restrânse în raport cu partea monocromă, faptul indicând o vechime apreciabilă a pieselor respective”⁹⁰.

Am constatat și la Mărgineni prezența unui tip de catrință numit „peștiman”⁹¹, „cu vrăste”⁹², care „semăna mai mult cu catrința, era

⁷⁸ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁷⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 171.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁸² Eadem.

⁸³ Eadem.

⁸⁴ Inf. Catrina A. Pal, 72 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁸⁵ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁸⁶ Eadem.

⁸⁷ Inf. Catrina A. Pal.

⁸⁸ Inf. Elena A. Olaru, 74 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁸⁹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁹⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 173.

⁹¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

⁹² Eadem.

subțire și se purta mai mult vara⁹³. De asemenea, am întâlnit și acel tip de „fotă de mătase și borangic”⁹⁴ cumpărată „de la Gioseni”⁹⁵.

Nu lipsește, firește, din cadrul costumului tradițional femeiesc nici cingătoarea mai lată, numită „brâu”⁹⁶, nici cea mai îngustă, numită „bârnet”⁹⁷, ambele ornamentate cu vrâste, țesute „în două ițe”⁹⁸, terminate la cele două capete cu franjuri.

Femeile catolice din Mărgineni au purtat „cheptare”⁹⁹ peste cămașa tradițională sau „bondiță”¹⁰⁰ înflorată. De asemenea, în zilele de iarnă au îmbrăcat „cojocul”¹⁰¹ și „sumanul”¹⁰².

Amintim aici și câteva dintre podoabele purtate de fetele catolice din Mărgineni, podoabele numite „hurmuz”¹⁰³ ori „mărgele”¹⁰⁴.

Costumul tradițional bărbătesc se compune din cămașă, ȋtari, brâu, bundiță, cojoc, suman, pălărie (vara), căciulă (iarna). Dintr-o sugestivă descriere de la mijlocul veacului al XX-lea, pe care i-o datorăm preotului Iosif Petru M. Pal, aflăm că în satele catolice ale județului Bacău „bărbații poartă cămașă albă de bumbac în bumbac, ori bumbac în cânepă sau in, ori chiar de cânepă în cânepă; atârnă până la genunchi; o poartă afară sfârșind rotund la aceeași înălțime. Cămașa are guler țesut ori cusut din arnici de diferite culori, predomină mai mult un roșu închis, cu negru și alb, formând figuri geometrice ori zigzaguri; se încheie cu cheotoare din bumbac, adeseori colorat, ori cu bumbi, la cei mai tineri, colorați. Gura cămășii are un fel de dantelă foarte simplă formată de niște găurele prin împletirea urzelii, după ce s-au scos câteva fire de bătătură; la fel se termină poalele cămășii de sărbători. Mijlocul îl încing cu brâu colorat, peste care poartă o curea simplă, ori un chimir nu prea lat. Vara poartă izmene din aceeași pânză ca și cămașa; iarna însă poartă ȋtari albi, creți ori întinși, dar strânși pe picior, făcute cu aceeași simplitate. În picioare poartă ghete, ori bocanci, ba cei mai mulți umblă cu opinci legate cu curele de piele, ori cu ață de cânepă sau de păr; cei mai bogați poartă

⁹³ Eadem.

⁹⁴ Eadem.

⁹⁵ Inf. Ana G. Păuleț, 85 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁹⁶ Inf. Cornelia D. Vâlcui.

⁹⁷ Eadem.

⁹⁸ Inf. Maria I. Sarca, 88 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

⁹⁹ Inf. Elena A. Olaru.

¹⁰⁰ Eadem.

¹⁰¹ Eadem.

¹⁰² Inf. Gheorghe N. Munteanu.

¹⁰³ Inf. Iordache C. Palade, 72 de ani; înregistrare mg. făcută la 3 mai 2008.

¹⁰⁴ Inf. Cornelia D. Vâlcui.

ciubote (cisme). Pe cap iarna poartă căciulă neagră, făcută din pielicele cu părul creț, ori în valuri ce se apropie de astrahan; vara poartă pălărie neagră cu calâpul (calota) și jos streășina mică (rar se văd bătrâni cu pălării cu streășina mare /pălării ciobănești de munte/).

Peste cămașă poartă chiar și vara cei mai mulți un pieptar înfundat (închis) sau deschis cu cusături simple. Iarna poartă un cojocel cu mâneci lungi (numai bătrânii mai poartă cojoc mare până la glezne). Peste pieptar și peste cojocel poartă un suman foarte simplu, lung până la glezne, de culoarea lânii, cenușiu ori castaniu, mai rar alb ori negru. Cei mai tineri poartă o vestă până ceva mai jos de mijloc, făcută din postav țesut în casă și bătut la piuă; are două buzunare, tivite pe margini adesea cu panglică în trei culori (tricolorul românesc). Vesta se încheie înainte în dreptul pieptului cu bumbi mari. Contra gerului poartă mănuși de lână împletită în casă. Numai unii bătrâni mai poartă părul lung cu plete.

Portul tinerilor, adică al flăcăilor, este tot așa de simplu ca și al bătrânilor, dar ceva mai elegant. Mânecele cămășilor se termină cu brățară închisă cu bumbi; gulerul este adeseori larg cu cusături în zigzag, ce se îndoaie peste o batistă de mătăasă colorată, ale cărei capete atârnă pe piept. Ghetele și cismele sunt delicate. Pălăria este neagră, cum se obișnuiește azi în societate”¹⁰⁵.

Cămășile tradiționale bărbătești, făcute asemenea celor femeiești, din patru părți, „erau cu platcă”¹⁰⁶, „simple sau cu flori”¹⁰⁷, țesute din pânză de bumbac, în sau cânepă”¹⁰⁸, „cusute pe guler”¹⁰⁹, ornamentate „cu hagiur”¹¹⁰. Bărbații purtau ca cingători „brâu cu franjuri, mai lat, strâns pe deasupra cu bete, curea, chimir”¹¹¹, precum și „ițari strânși pe picior”¹¹². Peste cămașă purtau „bondiță”¹¹³ atât în zilele de lucru cât, și în cele de sărbătoare. Încălțăminte tradițională în Mărgineni, atât în cazul bărbaților, cât și a femeilor era compusă odinioară din opinci”¹¹⁴ sau „bocanci”¹¹⁵. Bărbații purtau vara „pălării cu

¹⁰⁵ Pr. dr. Iosif Petru M. Pal, *op. cit.*, p. 58-59.

¹⁰⁶ Inf. Elena A. Olaru.

¹⁰⁷ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁰⁸ Eadem.

¹⁰⁹ Eadem.

¹¹⁰ Eadem.

¹¹¹ Eadem.

¹¹² Eadem.

¹¹³ Inf. Elena A. Olaru.

¹¹⁴ Eadem.

¹¹⁵ Eadem.

pene de păun și flori”¹¹⁶, iar iarna căciuli „brumării și negre”¹¹⁷ din blană de miel. De asemenea, purtau cojoc¹¹⁸, precum și „suman din postav”¹¹⁹. Important de precizat este faptul că „sumanul” era purtat de către femei „cu mânecile lăsate pe spate”¹²⁰ pentru că „așa le stătea mai bine (...) așa era moda”¹²¹. Portul „sumanului de tip ardelenesc cu mânecile foarte lungi, pliate pe spate”, a fost constatat de către noi și în alte sate catolice din Moldova cum ar fi: Cleja, Somușca, Galbeni Faraoani, Valea Mare, Horgești etc.¹²² Acest interesant obicei „de a purta mânecile sumanului pliate pe spate cunoaște o răspândire cvasigenerală în satele catolice ale Episcopiei de Iași”¹²³, trimitând către situații similare întâlnite în spațiul transilvan¹²⁴.

C. Îndeletnicirile

Locuitorii din Mărgineni, fie ei catolici ori ortodocși, au avut ca principală ocupație de-a lungul timpului agricultura¹²⁵. În mod firesc, în timp, „semnificațiile magice ale diferitelor practici legate de agricultură și-au modificat sensurile inițiale, dispărând în cele mai multe cazuri”¹²⁶.

Localnicii din Mărgineni ieșeau la arat „la începutul lui aprilie, când înfloreau porumbarul și cânta ciocârliă”¹²⁷, „când se încălzea timpul”¹²⁸, la „Sfântul Gheorghe”¹²⁹, moment important, când „se puneau la porțile caselor nuiiele de răchită și o brazdă cu iarbă pe stâlpul porții”¹³⁰ „pentru că așa se obișnuia”¹³¹. Practicarea acestui obicei, perpetuat, iată, până în zilele noastre este una „de sorginte arhaică”¹³². Ogorul era arat cu plugul¹³³, iar pământul astfel deștelenit era fărâmițat

¹¹⁶ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹¹⁷ Eadem.

¹¹⁸ Inf. Elena A. Olaru.

¹¹⁹ Eadem.

¹²⁰ Eadem.

¹²¹ Inf. Ștefan M. Herciu.

¹²² Anton Coșa, *Cleja...*, p. 65.

¹²³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. I, p. 180.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ Inf. Martin G. Herciu, 79 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

¹²⁶ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 66.

¹²⁷ Inf. Petru P. Gherghelucă.

¹²⁸ Inf. Iosif M. Herciu, 88 de ani; înregistrare mg. făcută la 26 ianuarie 2008.

¹²⁹ Idem.

¹³⁰ Inf. Carol A. Bejan.

¹³¹ Idem.

¹³² Anton Coșa, *Cleja...*, p. 68.

¹³³ Inf. Petru P. Gherghelucă.

cu „boroana”¹³⁴ și cu „grapa”¹³⁵. Ogorul astfel pregătit era mai apoi cultivat și „se prășea manual”¹³⁶.

O altă ocupație de bază a locuitorilor din Mărgineni a fost „creșterea animalelor”¹³⁷ („vacii, oi”¹³⁸), în vreme ce păstoritul era practicat doar de anumiți oameni, stânilile (în număr de 4-5)¹³⁹, deși separate de teritoriul propriu-zis al satului, fiind totuși așezate în apropierea acestuia, „la islaz”¹⁴⁰ sau „în zăvoi”¹⁴¹.

Pe lângă îndeletnicirile fundamentale, agricultura și creșterea animalelor, locuitorii din Mărgineni au practicat și ocupații complementare cum ar fi: albinăritul¹⁴², „dulgheritul”¹⁴³, cultivarea viței de vie și a pomilor fructiferi. Au existat „tâmplari”¹⁴⁴ și „cărăuși”¹⁴⁵, „fierari”¹⁴⁶, „dogari”¹⁴⁷, „butnari”¹⁴⁸. Localnici olari nu au fost în Mărgineni, aceștia „veneau din altă parte, de la Gherăești”¹⁴⁹. „Veneau căruțe cu oale pentru lapte, sarmale...”¹⁵⁰.

D. Obiceiuri calendaristice

Obiceiurile calendaristice ale locuitorilor catolici și ortodocși din Mărgineni ni se relevă și astăzi ca fiind deosebit de interesante, conservând, pe alocuri, în forme evident alterate, o serie de practici și de credințe încărcate înainte vreme de semnificații magico-rituale.

Menționăm aici, de exemplu, existența „calendarului de ceapă”¹⁵¹ menit „a afla cum va fi vremea în fiecare lună a anului ce se

¹³⁴ Idem.

¹³⁵ Idem.

¹³⁶ Idem.

¹³⁷ Inf. Mihai M. Șolot.

¹³⁸ Idem.

¹³⁹ Inf. Iosif M. Herciu.

¹⁴⁰ Inf. Mihai M. Șolot.

¹⁴¹ Idem.

¹⁴² Idem.

¹⁴³ Idem.

¹⁴⁴ Inf. Anton P. Herciu.

¹⁴⁵ Inf. Mihai M. Șolot.

¹⁴⁶ Inf. Gheorghe T. Rugină.

¹⁴⁷ Idem.

¹⁴⁸ Idem.

¹⁴⁹ Inf. Mihai M. Șolot.

¹⁵⁰ Inf. Petru P. Gherghelucă.

¹⁵¹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, Iași, Editura Presa Bună, 2002, p. 218.

apropia”¹⁵². Astfel, „o ceapă mare era tăiată în două părți egale, apoi din fiecare jumătate se alegeau câte șase găoci, care trebuiau să fie întregi și aproximativ apropiate ca mărime. Găocile se așezau în ordinea lunilor anului, fiind puse pe o scândură (...) În fiecare găoace de ceapă se puneau câte o linguriță de sare, cantitatea fiind egală pentru toate lunile anului reprezentate de cele douăsprezece găoci. A doua zi se verifica fiecare găoace și, în funcție de cantitatea de apă rezultată din topirea sării, se aprecia care luni vor fi ploioase și care secetoase”¹⁵³.

La Mărgineni colindele cântate se practicau „în ajunul Crăciunului”¹⁵⁴ de către grupuri de copii, „fete cu fete și băieți cu băieți”¹⁵⁵. Acești copii „mergeau cu colinda din casă în casă”¹⁵⁶ și „cântau cântece bisericești și primeau colaci, nuci, cum era atunci”¹⁵⁷.

Fiind o localitate mixtă, la Mărgineni am întâlnit, firește, și obiceiuri răspândite în mediul ortodox. Astfel, copiii de credință ortodoxă „mergeau din casă în casă cu *globul* făcut dintr-o sită, cu hârtie creponată și o lumânare și cântau cântece religioase, primind nuci, mere, bani”¹⁵⁸.

Oricum, trebuie să menționăm faptul că „cetele micilor colindători sunt organizate întâmplător, criteriile de asociere fiind cele de vecinătate (...) de vârstă”¹⁵⁹ sau „de prietenie”¹⁶⁰. Copiii „colindă la toate casele unde sunt primiți și nu au nici un fel de recuzită”¹⁶¹.

De asemenea, remarcăm și la Mărgineni, ca în toate celelalte sate mixte, faptul că „copiii catolicilor și ai ortodocșilor umblă împreună și cântă aceleași colinde la toate casele, indiferent de apartenența confesională a gazdelor”¹⁶².

În același timp, notăm faptul că la Mărgineni „se mai păstrează vag amintirea obiceiului de a se umbla cu Plugușorul în ajunul Crăciunului. Era o practică săvârșită de flăcăii eliberați de armată, cărora li se alăturau mai mulți gospodari căsătoriți de curând. Alaiul era însoțit de un plug adevărat,

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 218-219.

¹⁵⁴ Inf. Maria I. Sarca.

¹⁵⁵ Inf. Elena I. Olaru, 67 de ani; înregistrare mg. făcută la 26 ianuarie 2008.

¹⁵⁶ Inf. Ana G. Păuleț.

¹⁵⁷ Inf. Maria I. Sarca.

¹⁵⁸ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei, 56 de ani; înregistrare mg. făcută la 3 mai 2008.

¹⁵⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 229.

¹⁶⁰ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

¹⁶¹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 229.

¹⁶² *Ibidem*.

adesea tras de două perechi de boi, și nu umbla decât la notabilitățile satului, începând cu preotul, și la câțiva dintre fruntași. Într-o astfel de ipostază, datina nu mai păstra caracteristicile ritualului de odinioară, ci avea mai curând un pronunțat caracter spectacular¹⁶³.

Și în Mărgineni s-a practicat acel obicei arhaic al colindatului copiilor de *Prunci Mărunți* sau *Prunci Nevinovați*, obicei întâlnit și în alte sate catolice din Moldova¹⁶⁴ și care avea loc pe 28 decembrie, tocmai în ziua de *Prunci Nevinovați*. Se colinda numai în casă, fiind loviți ușor cu nuiaua de către colindători toți membrii respectivei familii, rostind, în același timp, o urare de prosperitate, belșug, noroc, sănătate și fericire în anul care urma să vină, copiii fiind răsplătiți cu colăcei, covrigi, nuci. „Era Opru Sântac, Sânt David la Prunci Nevinovați”¹⁶⁵ când copiii „mergeau cu o nuielușă în mână”¹⁶⁶ și rosteau o urare de prosperitate la adresa gazdelor în timp ce îi loveau pe aceștia cu nuielușele. Mergeau „cu o vârguță și loveau cu nuiaua și spuneau: «Opru Sântac, Sânt David / La Mulți Ani cu sănătate / Să trăiți, să înfloriți / Ca merii, ca perii / Ca via cea lucrată / Ca toamna cea bogată»”¹⁶⁷. Deși textul inițial a suferit modificări în timp: „Opru Sântac, Sânt David / Dă-mi mătușă un covrig”¹⁶⁸, urarea se încheia invariabil cu formula „La Anu și La Mulți Ani”¹⁶⁹.

În dimineața Anului Nou, copiii „catolici și ortodocși, împreună sau separat, în grupuri de prieteni”¹⁷⁰, mergeau „cu semănatul”¹⁷¹, aruncând în fața gazdelor „cu boabe de grâu, de porumb”¹⁷² sau „de orez”¹⁷³ și „semănau din casă în casă pentru rod, pentru bogăția casei”¹⁷⁴. Aceștia rosteau o urare de prosperitate pentru noul an: „Anul Nou cu sănătate / Să trăiți, să înfloriți / Ca merii, ca perii / Ca via cea lucrată / Ca toamna cea bogată”¹⁷⁵. De remarcat că „la început de an nou, adesea dis-de-dimineată,

¹⁶³ *Ibidem*, p. 230.

¹⁶⁴ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 70.

¹⁶⁵ Inf. Maria I. Sarca.

¹⁶⁶ Eadem.

¹⁶⁷ Eadem.

¹⁶⁸ Inf. Ana G. Păuleț.

¹⁶⁹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁷⁰ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

¹⁷¹ Eadem.

¹⁷² Eadem.

¹⁷³ Inf. Ana G. Păuleț.

¹⁷⁴ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

¹⁷⁵ Inf. Maria I. Sarca.

primul vizitator care călca pragul unei gospodării trebuia să fie înzestrat cu însușirile cele mai alese. Din această perspectivă, copiii care umblau cu Semănatul, îndeosebi băieții, erau cei mai așteptați și mai îndrăgiți vestitori ai noului, ai bucuriei și speranței¹⁷⁶. În același timp, unii dintre copiii ortodocși mergeau „cu Steaua”¹⁷⁷.

La Anul Nou se remarcă „cetele de urători, care puteau fi și mixte și care mergeau din casă în casă”¹⁷⁸ cu „Plugușorul”¹⁷⁹, „cu Uratul”¹⁸⁰. În ceea ce privește jocul caprei, acesta „o-nceput mai încoace”¹⁸¹, „înainte nu era Capra”¹⁸².

La „Lăsatul Secului se tăia o pasăre, se făceau plăcinte”¹⁸³, obicei care, potrivit mentalității populare, „îi putea ajuta pe oameni să treacă mai ușor peste intervalul celor patruzeci de zile rezervate postului și smereniei”¹⁸⁴. Conform „tradiției, la *Lăsatul Secului de Postul Paștelui*, toată lumea trebuia să se prindă în joc”¹⁸⁵. Astfel, „chiar di nu ti țanei di ciilanți, macar sî ti-nvârți di doauî-trii ori”¹⁸⁶. Firește, „motivațiile gestului erau complexe. De aceea, gospodarii mai în vârstă, care nu-și mai aflau locul la hora de pe medeanul satului, mergeau să petreacă la o casă dinainte stabilită ori la cârciumă”¹⁸⁷.

În ziua de Florii, localnicii sfințeau la biserică ramuri de salcie¹⁸⁸ pe care le „păstrau cu mare grijă, pe tot parcursul anului, întrucât se considera că sunt investite cu puteri de-a dreptul miraculoase, pe care nici un credincios nu și-ar fi îngăduit să le ignore”¹⁸⁹. După ce se întorceau de la biserică, „oamenii obișnuiau să lovească ușor cu nuielușele toate bunurile din gospodărie, dorind să transfere asupra lor puterile binefăcătoare ale mlădițelor sfințite la sărbătoarea Floriilor”¹⁹⁰.

¹⁷⁶ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 246

¹⁷⁷ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

¹⁷⁸ Eadem.

¹⁷⁹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁸⁰ Inf. Elena I. Olaru.

¹⁸¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁸² Inf. Elena I. Olaru.

¹⁸³ Eadem.

¹⁸⁴ Ion H. Ciubotaru, *Dăinuiri etno-folclorice...*, p. 335.

¹⁸⁵ Idem, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 261.

¹⁸⁶ Inf. Petru M. Herciu, 92 de ani; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 261, respectiv p. 267.

¹⁸⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 261.

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 273.

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 273-174.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 274.

În prima zi de Paști se practica datina colindatului de către grupuri de copii, de cele mai multe ori, „cu vârste cuprinse între șase și doisprezece ani. Grupurile colindătorilor sunt mixte și se constituie pe criterii de rudenie, de vârstă și de vecinătate. Ei merg la fiecare casă, fără a mai cere încuviințarea gazdelor, așa cum se întâmplă la sărbătorile Crăciunului și ale Anului Nou. Oamenii îi primesc însă cu bucurie și îi dăruiesc cu generozitate”¹⁹¹ cu „ouă roșii, pască, cozonac”¹⁹². „Copiii colindau de Paști și se dădeau ouă roșii înainte, acuma s-o mai desființat”¹⁹³. Colinda propriu-zisă constă în rostirea de către colindători a formulei sacre „Cristos a înviat” la care gazda răspunde „Adevărat a înviat”. De altfel, formula „Cristos a înviat” este perpetuată ca salut „timp de 40 de zile”¹⁹⁴ până la Rusalii.

Și la Mărgineni se vopsesc ouă roșii. Culoarea roșie, în care se vopsesc cele mai multe dintre ouăle de Paști, simbolizează „sângele lui Isus”¹⁹⁵. Tot la Paști, când „se adunau neamurile”¹⁹⁶, se făceau la Mărgineni și „ouă scrise”¹⁹⁷ sau „ouă înflorate”¹⁹⁸ cu „modele cu foi de pătrunjel, de trifoi”¹⁹⁹.

În zilele Paștelui se organiza horă²⁰⁰, prilej de etalare a straielor de sărbătoare pregătite cu mare grijă „în Postul Mare”²⁰¹, special „pentru Paști”²⁰² când „fiecare trebuia să aibă haine noi”²⁰³. „În Postul Mare făceam câte o cămașă pentru Paști”²⁰⁴. Mai mult, „fiecare fată trebuia să facă de Paște câte o cămașă cu flori frumoase”²⁰⁵ cu care se îmbrăca la horă²⁰⁶. Tinerii din Mărgineni practicau până nu demult și datina „suroratului și înfrățirii”²⁰⁷ în „Duminica Albă sau Duminica

---

¹⁹¹ *Ibidem*, p. 278.

¹⁹² Inf. Petru P. Fodor, 37 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

¹⁹³ Inf. Elena A. Olaru.

¹⁹⁴ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁹⁵ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

¹⁹⁶ Inf. Elena I. Olaru.

¹⁹⁷ Inf. Elisabeta A. Popovici.

¹⁹⁸ Eadem.

¹⁹⁹ Inf. Elena I. Olaru.

²⁰⁰ Inf. Elena A. Olaru.

²⁰¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²⁰² Eadem.

²⁰³ Eadem.

²⁰⁴ Eadem.

²⁰⁵ Inf. Elena A. Olaru.

²⁰⁶ Eadem.

²⁰⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 287.

Tomii, adică la o săptămână după Înviere²⁰⁸, schimbând între ei ouă roșii, cozonac și pască, devenind în acest fel „frați și surori”²⁰⁹, „cumetrițe sau mătculițe”²¹⁰.

Obiceiul, întâlnit și în celelalte sate catolice din Moldova²¹¹, este consemnat cu aceleași semnificații și într-o altă zonă românească, în Banat, în forme particulare de manifestare desigur²¹². „Pentru feciori și fete însă Mătcălaul este nu numai o zi de serbare, ci totodată și o zi de înfărtăție și însurăție. În ziua de Mătcălau adecă, pretutindeni în Banat este datină de a se aduna mai multe fete la un loc și a se mătcuța, adecă a se prinde mătcuțe, văruițe, surori, a se însurăți, după cum se înfărtătesc feciorii, adecă după cum se prind aceștia fărtați sau frați de cruce”²¹³.

Obținerea unei recolte bune era în directă legătură cu îndeplinirea de către agricultor, pe lângă munca obișnuită de zi cu zi, a unor practici cu conotații magice menite a ocroti lanurile, livezile, viile în fața manifestărilor atmosferice negative, de genul secetei, ploilor abundente ori cu piatră și tunete care amenințau cu distrugerea. Astfel, pe lângă obișnuitele rugăciuni și practici religioase împotriva secetei, localnicii din Mărgineni făceau „procesiuni pentru ploaie, în vreme de secetă, catolici și ortodocși împreună”²¹⁴. Mergeau „în procesiuni pe deal și la răchiți (...) pe câmp, la vale (...) cu părintele, cu dascălul și ne rugam”²¹⁵. Practicau procesiunile „cu steag”²¹⁶, numite „Bâlci de ploaie”²¹⁷, cu directă participare a preoților locului. „Mergeam în procesiune la secetă, cu preotul, cu steagurile de la biserică, desculți, lume multă, înconjuram satul și noaptea venea ploaia. Cântam, ne rugam”²¹⁸. Trebuie să menționăm faptul că „descălțatul participanților la procesiunile pentru ploaie avea drept scop mărirea comuniunii cu pământul ars de soare, dar în același timp era și un act de penitență”²¹⁹.

²⁰⁸ *Ibidem*.

²⁰⁹ *Ibidem*, p. 291.

²¹⁰ *Ibidem*, p. 289.

²¹¹ *Ibidem*, p. 287.

²¹² Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, vol. II, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 248.

²¹³ *Ibidem*, p. 249.

²¹⁴ Inf. Iordache C. Palade.

²¹⁵ Inf. Catrina A. Pal.

²¹⁶ Inf. Elena A. Olaru.

²¹⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 333.

²¹⁸ Inf. Elena A. Olaru.

²¹⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 333.

De Rusalii, catolicii din Mărgineni mergeau „mai încoace, de bulciu, în pelerinaj cu căruțele la Barați”²²⁰ pentru a se ruga Sfintei Fecioare Maria, perpetuând în timp această veche tradiție.

E. Obiceiurile familiale

a. Nașterea

În cercetarea obiceiurilor legate de naștere am întâmpinat o serie de dificultăți determinate, pe de o parte, de fireasca pudoare manifestată de persoanele intervievate în legătură cu acest subiect, iar, pe de altă parte, de alterarea mai vechilor practici ceremoniale ca urmare a transformărilor survenite în societatea contemporană. Cu toate acestea, interlocutorii noștri ne-au confirmat faptul că ceremonialul nașterii conservă încă unele practici rituale (cu rol psihic și educativ), vizând atât reintegrarea mamei, după naștere, în colectivitatea rurală, cât și supravegherea atentă a începutului vieții noului născut.

„De obicei, ceremoniile sarcinii și ale nașterii constituie un întreg, încât deseori sunt executate rituri de separare care scot femeia gravidă din societatea generală, din cea familială și, câteodată, chiar din societatea sexuală. Urmează riturile perioadei de sarcină propriu-zise, aceasta fiind o perioadă de prag. În fine, riturile de naștere au ca obiect reintegrarea femeii în societățile de care a aparținut mai înainte ori aducerea ei într-o stare nouă ca mamă, mai ales dacă este vorba de cea dintâi naștere și de un băiat”²²¹.

Sunt o multitudine de precauții menite a înlătura potențialele amenințări cu privire la viața femeii însărcinate și a copilului ce urma să vină pe lume. Astfel, viitoarea mamă trebuia să evite în perioada sarcinii eforturile intense, să tăinuiască sarcina în primele luni, să dea cu piciorul în câini sau pisici, să treacă peste o funie etc., fiecare dintre aceste norme tradiționale cu riscurile specifice în cazul încălcării. Aceste precauții sunt, de altfel, întâlnite în tot spațiul românesc, având aceleași urmări nefaste în cazul nerespectării, fapt prezentat extrem de sugestiv și concis de către Simion Florea Marian într-una din lucrările sale de referință de la sfârșitul secolului al XIX-lea: „Dacă o femeie, cât timp e îngreunată, nu caută ca să se ferească de toate acelea care puteau să-i fie spre stricăciune, adecă, dacă muncește și se obosește prea tare, dacă aleargă sau rădică ceva greu, dacă se încoardă și se întinde prea

²²⁰ Inf. Elena A. Olaru.

²²¹ Arnold Van Gennep, *Riturile de trecere*, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 47.

sus, dacă nu se ferește de răceală; mai departe, dacă se sperie sau cade de undeva foarte rău, dacă-i vine dor de ceva să mănânce sau să bea și nu capătă îndată, ori dacă capătă poftă când vede pe alți oameni mâncând sau bând și nu se încumetă a cere, ca să-i deie și ei de gustare, în fine dacă visează prin somn că vede ceva bun de mâncat sau de băut și când se trezește nu află ceea ce a visat, ca să guste, atunci naște fără vreme și copilul născut e mai totdeauna mort”²²².

Înainte vreme un rol deosebit l-a avut și în Mărgineni „moașa”²²³, cea care le ajuta pe femeile însărcinate să nască²²⁴. „Moașa era o țarancă din sat (...) o băbuță (...) care o avut o fată (...) care o moștenit să fie moașă (...) și venea moașă”²²⁵. Apa în care a fost scăldat copilul nou-născut se vărsa, de regulă într-un loc curat. Era bine „să se arunce mai cu seamă pe flori, anume ca, copiii să fie frumoși și atrăgători ca florile, ori la tulpina unui nuc, măr sau păr, anume ca, precum cresc și rodesc pomii aceștia, așa să crească și să rodească și copiii care s-au scăldat într-însa”²²⁶.

În intervalul dintre naștere și botez, copilul și mama acestuia trebuiau să fie „izolați în raport cu restul comunității sătești. Asupra lor se puteau abate acum tot felul de neplăceri, provenind atât din partea semenilor răuvoitori, cât și a unor întruchipări obscure”²²⁷. Cei care veneau în vizită trebuiau să aducă un dar cât de neînsemnat copilului, obicei întâlnit și în Transilvania²²⁸, unde „orice străin care intră în casa în care s-a născut de curând un copil, trebuie asemenea să-i dea un dar cât de mic, de regulă în bani, altfel ar însemna că disprețuiește familia, în special pe mama copilului”²²⁹.

Un moment important în cadrul obiceiurilor legate de naștere este botezul creștin care avea loc la aproximativ o lună după nașterea copilului, eveniment la care participau rudele mai apropiate. Nașii copilului erau aleși dintre cunoscuții familiei, fiind „căutați oameni tineri, care să poată rămâne cât mai multă vreme în preajma finilor”²³⁰.

²²² Simion Florea Marian, *Nașterea la români*. Studiu etnografic, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995, p. 52.

²²³ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²²⁴ Eadem.

²²⁵ Eadem.

²²⁶ Simion Florea Marian, *Nașterea la români...*, p. 66.

²²⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 6.

²²⁸ Simion Florea Marian, *Nașterea la români...*, p. 68.

²²⁹ *Ibidem*.

²³⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 7.

Numele care se dădea copilului era odinioară „unul tradițional românesc”²³¹ și era ales de către „părinți și nași”²³². „Astăzi s-a pierdut”²³³ obiceiul acesta în condițiile societății contemporane.

Menționăm aici și faptul că după botezul copilului „nașii jucau un rol foarte important în viața ulterioară a finului lor, fiind considerați ca părinți de-ai doilea ai acestuia. Nașii de botez erau primii pe lista eventualilor nași de cununie ai finului sau finei lor atunci când acesta ori aceasta atingea vârsta căsătoriei. Nașii de botez erau aceia care își ajutau finii în diferitele momente ale vieții, cu vorba și cu fapta”²³⁴.

Momentul care „încununează această primă treaptă a riturilor familiale”²³⁵ este „cumătria”²³⁶, adică petrecerea de după botezul copilului, care prin forma de manifestare denotă „sensul integrator al practicilor ce însoțeau fiecare secvență a obiceiurilor de naștere”²³⁷.

b. Nunta

Obiceiurile nupțiale, ca o componentă importantă în cadrul obiceiurilor vieții de familie, ocupă un loc bine definit, pe de o parte prin latura lor spectaculară, prin implicarea mai largă a comunității rurale, pe de altă parte „mai ales prin faptul că prin premise, desfășurare și urmări constituie o perioadă *de trecere, (de prag)* de la un statut social la un altul, de la o categorie socială la alta”²³⁸. Pentru ca „trecerea” să fie sub auspicii bune trebuiau duse la îndeplinire o serie de „rituri” în perioada anterioară căsătoriei, în adolescență.

Momente defînitorii în acest sens le constituiau „ieșirea la joc”, respectiv „scoaterea la horă”. Înainte vreme, în Mărgineni, fetele mari erau scoase pentru prima dată la horă în jurul vârstei de „15-16 ani”²³⁹. Scoaterea la joc a fetelor avea loc și în Mărgineni de Paști, acest eveniment așteptat cu emoție de fiecare fată reprezentând „actul solemn de investire publică a nubilității, prin care intra în ierarhia celor cu drepturi și datorii sociale consacrate și inițierea în lumea dragostei”²⁴⁰.

---

²³¹ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

²³² Eadem.

²³³ Eadem.

²³⁴ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 75.

²³⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 9.

²³⁶ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²³⁷ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 9.

²³⁸ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

²³⁹ Inf. Elena I. Olaru.

²⁴⁰ Romulus Vulcănescu, *Fenomenul horal*, Craiova, Editura Ramuri, 1944, p. 96.

Băieții intrau în joc pe la „17-18 ani”²⁴¹ în condiții nu mai puțin ceremoniale, evenimentul în sine constituind și pentru ei „un moment de trecere de la copilărie la adolescență”²⁴².

La Mărgineni, ca și în alte sate catolice din Moldova (Cleja, Somușca, Faraoani, Valea Mare etc.), fata care ieșea la horă purta, de regulă, în mână²⁴³ o batistă²⁴⁴ („șervet”²⁴⁵) și un buchetel de flori²⁴⁶ pe care le dăruia băiatului de care îi era drag, alături de o bentiță cu mărgele („gherdan”²⁴⁷). Băiatul va purta asupra lui cu mândrie toate aceste daruri, respectiv bentița și florile „la pălărie”²⁴⁸, iar batista la brâu, astfel încât să fie văzute de către cei din jur ca semn al relației dintre cei doi. Firește că la rândul lui și băiatul îi făcea daruri fetei îndrăgite, oferindu-i acesteia, de regulă, mărgele, inele, cercei²⁴⁹.

Hora satului²⁵⁰ implica o participare mai largă a colectivității rurale, fiind „o petrecere a tuturor”²⁵¹. Avea loc în momentele mai importante de peste an (Paști, Crăciun, Lăsata Secului), la hram²⁵² ori în zilele de duminică. Erau organizate de către „băieți”²⁵³ aflați în preajma căsătoriei. Locul era diferit, fie „în ogrăzile oamenilor”²⁵⁴, caz în care „se plătea la poartă”²⁵⁵, fie „pe tăpșan”²⁵⁶. Se organizau și „baluri la case, unde fetele nu mergeau fără mame (...) mamele însoțeau fetele la bal (...) nu exista să meargă fetele singure la bal”²⁵⁷. Aceste evenimente le ofereau tinerilor, atât catolici, cât și ortodocși posibilitatea să privească, să danseze, să facă noi cunoștințe, să lege prietenii noi. La „horă fetele erau jucate de băieți”²⁵⁸, „tinerii se cunoșteau la horă”²⁵⁹.

²⁴¹ Inf. Elena I. Olaru.

²⁴² Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

²⁴³ Inf. Catrina A. Pal.

²⁴⁴ Inf. Maria M. Bibire.

²⁴⁵ Inf. Catrina A. Pal.

²⁴⁶ Eadem.

²⁴⁷ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²⁴⁸ Inf. Catrina A. Pal.

²⁴⁹ Inf. Anton M. Ungureanu, 81 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

²⁵⁰ Inf. Maria I. Sarca.

²⁵¹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 21.

²⁵² Felix P. Rafaelli, *Bulciurile noastre*, în „Viața”, an. VIII, nr. 8, 1922, p. 117-118.

²⁵³ Inf. Maria M. Bibire.

²⁵⁴ Eadem.

²⁵⁵ Eadem.

²⁵⁶ Inf. Cornelia D. Vâlcu.

²⁵⁷ Eadem.

²⁵⁸ Inf. Catrina A. Pal.

²⁵⁹ Inf. Elena A. Jitaru, 58 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

În special hramurile au fost multă vreme ocaziile cele mai importante în care tinerii din Mărgineni, dar și din satele vecine catolice, mai apropiate ori mai îndepărtate, se întâlneau, se cunoșteau, se vizitau, legau prietenii care uneori se sfârșeau cu căsătorii fericite. „La hram venea fanfara cu trompete și cânta la horă”²⁶⁰, iar „femeile stăteau pe lângă gard cu babele și moșnegii”²⁶¹. Într-o lucrare a contelui d’Hauterive, din anul 1785, aflăm cum stăteau de vorbă tinerii catolici de atunci: „La un timp anumit al zilei, dănțuitorii și dănțuitoarele se despart de gloată și la o depărtare așa de mare încât să nu fie nici auziți, nici pierduți din ochi, se așează unul în fața altuia. Tânărul își ridică sumanul dinapoi peste cap și-l dă peste capul țărăncii și astfel le acoperă fața la amândoi. Așa stau de vorbă, fără a face nici o mișcare. Ei se pare că nu țin seamă de cei care îi privesc; dar fără îndoială nimeni nu găsește că fapta lor este lucru de rușine”²⁶².

Șezătorile erau odinioară prezente și în Mărgineni²⁶³, alături de hora satului, de bal ori de clacă, astăzi fiind înlocuite de discotecă. Acestea erau locurile în care se întâlneau fetele și flăcăii. „Hora și șezătoarea reprezentau, de altfel, și locurile unde de obicei se înfiripau viitoarele legături sentimentale între tineri”²⁶⁴. În zilele noastre „șezătorile au rămas de domeniul trecutului. Cu nesfârșita trudă a fetelor, cu grijile mamelor pentru zestrea ce trebuia să crească de la o zi la alta, cu fiorul reconfortant al dragostei dintâi, cu cântecele, poveștile și jocurile ce au înnobilit sufletele atâtor generații. Amintirea lor mai stăruie doar în memoria celor vârstnici, care continuă să evoce cu căldură istoria emoționantă a acestor întâlniri cu vădite implicații premaritale”²⁶⁵. La șezători participa „tineretul”²⁶⁶, deopotrivă „fete și băieți”²⁶⁷. Fetele „coseau, torceau, croșetau, împleteau”²⁶⁸, prin urmare

²⁶⁰ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²⁶¹ Eadem.

²⁶² Vezi Le Comte d’Hauterive, *La Moldavie en 1785*. Faisant suite au journal d’un voyage de Constantinople a Iassy, în *Memoire sur l’etat ancien et actuel de la Moldavie*, Bucarest, 1902, p. 91.

²⁶³ Inf. Cornelia D. Vâlcu.

²⁶⁴ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

²⁶⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 21.

²⁶⁶ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²⁶⁷ Eadem.

²⁶⁸ Inf. Cornelia D. Vâlcu.

„lucrau”²⁶⁹, dar și „cântau”²⁷⁰ ori „spuneau și rugăciuni”²⁷¹. Aceste șezători erau organizate „la părinții fetelor, cu rându”²⁷².

Înainte vreme o componentă importantă a obiceiurilor de dinaintea căsătoriei o constituiau vrăjile premaritale, vrăjile de dragoste, astăzi atenuate în semnificațiile lor ancestrale, dar și în formele de manifestare.

Este cunoscut faptul că în comunitățile rurale tradiționale „fetele necinstite” erau, de regulă, pedepsite. La Mărgineni „o fată care greșise și făcuse un copil a fost pusă să steie cu crucea neagră în biserică (...) în fața altarului și se uita lumea la ea. Asta era pedeapsa”²⁷³.

După ce tinerii se cunoșteau și hotărau să se căsătorească, avea loc „peșitul”²⁷⁴, acasă la fată, prilej cu care se făcea și „o masă rituală”²⁷⁵. Urma „logodna”²⁷⁶, care avea loc „la casa părinților fetei”²⁷⁷, cu participarea părinților mirelui și a câtorva rude mai apropiate ale acestuia. După logodnă, „tinerii se duceau la casa parohială, pentru a oficializa intențiile lor matrimoniale în fața preotului. Acesta verifica vârsta, relația de rudenie și cunoștințele religioase ale viitorilor miri, după care se interesa dacă în calea căsătoriei celor doi nu erau alte opreliști”²⁷⁸. Din acest moment, flăcăul și fata deveneau „mire” și „mireasă”, tot acum începând și perioada celor trei săptămâni, a celor trei duminici, când se fac „strigările” sau „vestirile” în biserică. Acestea din urmă aveau menirea de a descoperi eventualele piedici din calea căsătoriei celor doi tineri, fapt constatat de către noi și în alte sate catolice din Dieceza de Iași, cum ar fi: Cleja²⁷⁹, Somușca, Galbeni etc., „obicei larg răspândit și în spațiul transilvan”²⁸⁰. Simion Florea Marian spunea odinioară despre acest obicei al „strigărilor”, referindu-se la spațiul rural transilvănean: „Strigările sau vestirile, care sunt menite spre descoperirea piedicilor care ar putea să se nască după încredințare

²⁶⁹ Inf. Carol A. Bejan.

²⁷⁰ Idem.

²⁷¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

²⁷² Eadem.

²⁷³ Inf. Elena I. Olaru.

²⁷⁴ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 41.

²⁷⁵ *Ibidem*.

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 44.

²⁷⁷ *Ibidem*.

²⁷⁸ *Ibidem*, p. 45.

²⁷⁹ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 78.

²⁸⁰ *Ibidem*.

(logodnă) și ar putea să zădărnicească căsătoria, se strigă, de regulă, în biserică în trei duminici sau sărbători dupăolaltă”²⁸¹.

După logodnă se alegeau nașii și se fixa data nunții. Nunțiile în Mărgineni aveau loc înainte vreme „la casa mirelui”²⁸², aici practicându-se, prin urmare, „variante restrânsă a nunții, în care principalele secvențe ritual-ceremoniale aveau loc numai acasă la socrii cei mari”²⁸³, iar dirijarea tuturor treburilor de la nuntă cădea în sarcina unui om numit „vornic”²⁸⁴, care „era o rudă apropiată a mirelui”²⁸⁵.

Pe vremuri nunțiile „se făceau duminică”²⁸⁶. „Sâmbătă se adunau toate rudele și pregăteau nunta”²⁸⁷. „Mai demult înaintea nunților se făceau și vedre”²⁸⁸. Vorniceii sau „chemătorii la nuntă”²⁸⁹ din Mărgineni purtau „în mâini un băț cioplit, împodobit frumos, cu lână frumoasă și beteală legat cu batiste și cu șervete”²⁹⁰, lung de o jumătate de metru²⁹¹ căruia i se spunea toiag sau buzdugan. „Bățul respectiv era prevăzut cu niște cioplitori mărunte, dispuse circular sau în spirală, pe care nu le putea face oricine. De aceea, vornicelul plătea mai întâi meșterului, pentru a-i pregăti bățul cu cioplitori în relief, apoi i-l ducea unei vornicese, care îl împodobește cu lână colorată, mărgelă, panglici etc.”²⁹² La Mărgineni „însoțitoarele miresei se numesc vornicese”²⁹³.

Înainte vreme „mirele și mireasa de credință catolică se îmbrăcau în costum național”²⁹⁴, iar „mirele și mireasa de credință ortodoxă în haine de oraș și rochie albă”²⁹⁵. În zilele noastre, „mireasa poartă rochie albă, floare și voal, toate cumpărate din târg”²⁹⁶.

²⁸¹ Simion Florea Marian, *Nunta la români*. Studiu istorico-etnografic comparativ, vol. I, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995, p. 149.

²⁸² Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 46.

²⁸³ *Ibidem*.

²⁸⁴ Inf. Anton M. Ungureanu.

²⁸⁵ Inf. Maria P. Păuleț, 69 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

²⁸⁶ Eadem.

²⁸⁷ Eadem.

²⁸⁸ Eadem.

²⁸⁹ Inf. Anton M. Ungureanu.

²⁹⁰ Inf. Maria P. Păuleț.

²⁹¹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 49.

²⁹² *Ibidem*.

²⁹³ *Ibidem*, p. 107.

²⁹⁴ Inf. Cornelia D. Vâlcu.

²⁹⁵ Eadem.

²⁹⁶ Inf. Dumitru A. Păuleț, 65 de ani; înregistrare mg. făcută la 21 septembrie 1997, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 56, respectiv p. 125.

Nașa mare înhobotează mireasa, „o gătește”²⁹⁷, „când îi pune voalul”²⁹⁸ împreună cu alte „câteva persoane care știau să gătească și erau aduse la nuntă”²⁹⁹. În acest interval de timp, mirele pornea cu alaiul său către casa miresei. „Se duceau după mireasă”³⁰⁰ și „o aduceau la mire”³⁰¹. În localitatea Mărgineni „la înhobotat, fetele își apără protagonistă fluturând batistele, folosite ca instrumente ale disimulării rituale, mai ales atunci când, încercând să tergiverseze momentul despărțirii, mai multe tinere, îmbrăcate la fel și cu câte o batistă pe față, o ascund în mijlocul lor pe viitoarea soție”³⁰². Astfel, mireasa „trebuia recunoscută de mire”³⁰³, ceea ce nu era tocmai ușor în condițiile date. „Identificarea devenea și mai dificilă atunci când mireasa ședea împreună cu încă două fete, îmbrăcate la fel, în spatele unei broboade mari de culoare roșie sau al altei pânzături”³⁰⁴.

La Mărgineni, o dată cu mireasa, era luată și „zestrea cu căruțele”³⁰⁵. Interesant de menționat este faptul că „lada cu zestrea nu era luată până nu era bătută cu bățul”³⁰⁶ de către „chemători”³⁰⁷. Interpretarea dată obiceiului de către localnici, „să vadă dacă lada miresei îi plină”³⁰⁸, nu este, potrivit distinsului etnolog și profesor ieșean Ion H. Ciubotaru, „decât un substitut târziu pentru un act magic ce se efectua cu scopul de a asigura norocul fetei în căsnicie, gest înrudit, evident, cu *lovirea* tinerei de către viitorul soț”³⁰⁹. Cu acest prilej se puteau auzi strigături de genul: „Ia-ți mireasă ziua bună / De la maica ta cea bună / De la frați, de la surori / De la grădina cu flori”³¹⁰. După ce „vornicul”³¹¹ rostește iertăciunea³¹², alaiul nupțial se îndrepta apoi spre biserică, unde avea loc ceremonia religioasă.

²⁹⁷ Inf. Maria P. Păuleț.

²⁹⁸ Eadem.

²⁹⁹ Eadem.

³⁰⁰ Inf. Maria P. Păuleț.

³⁰¹ Eadem.

³⁰² Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 115.

³⁰³ *Ibidem*, p. 63.

³⁰⁴ Inf. Petru M. Herciu, 92 de ani; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 63, respectiv p. 127.

³⁰⁵ Inf. Maria P. Păuleț.

³⁰⁶ Eadem.

³⁰⁷ Inf. Anton M. Ungureanu.

³⁰⁸ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 66.

³⁰⁹ *Ibidem*.

³¹⁰ Inf. Maria P. Păuleț.

³¹¹ Inf. Anton M. Ungureanu.

³¹² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, 2002, p. 64.

În drumul alaiului nupțial către biserică și înapoi, până la casa mirelui, se arunca înaintea mirilor cu apă ori se așezau găleți pline cu apă pe care mirele trebuia să le verse. Cei care aduceau această apă erau răsplătiți de mire sau de nași. Mai demult, „alaiul parcurgea un traseu ocolit (...) și nu se revenea niciodată pe același drum (...) scopul principal al acestui traseu complicat (...) este acela de a asigura ireversibilitatea despărțirii miresei de părinții ei și, implicit, trăinicia noii căsătorii. Obiceiul este întărit de alte două rituri, cu rosturi apotropaice și de separație: acoperirea cu voal a feței miresei și interdicția de a privi îndărăt, spre locul de unde a plecat”³¹³. Și la Mărgineni, asemenea altor comunități, „mireasa nu întorcea capul spre locul de unde a plecat”³¹⁴, ea nu mai privea înapoi după plecarea alaiului de nuntași de la casa părintească, „semn că nu are de gând să revină vreodată asupra hotărârii pe care a luat-o”³¹⁵.

Strigăturile de la nuntă erau interpretate odinioară la Mărgineni mai ales de femeile căsătorite³¹⁶. Când alaiul nuntașilor ajungea la casa mirelui, mama acestuia, „adică soacra mare, ieșea în față cu o farfurie cu două pahare cu vin și o feliuță de cozonac sau pâine și le dădea la mire și mireasă să guste amândoi din aceeași feliuță și beau un pahar cu vin (...) gusta și mireasa (...) restul îl zvârlea peste cap. Cozonacul îl rupea în patru și dădea la răsărit, la apus, la miazăzi și miazănoapte. Arunca câte o bucată de cozonac. În partea de jos a satului se arunca cu nuci și grâu. Și spuneau să se înmulțească precum grâul și să fie uniți precum miezul de nucă unul de altul. Să fie atât de uniți (...) Să nu se despartă niciodată în viața lor. Doar moartea să-i despartă”³¹⁷. Cu acest prilej se striga: „Ieși afară soacră mare, / Că-ți aduc pieptănătoare, / Nu știu, câlți ți-a pieptăna, / Sau de cap te-o scărmăna”³¹⁸. La asemenea strigături, „soacrele mai îndrăznețe răspundeau”³¹⁹: „Nici nu-mi pasă, / Nu mă tem, / Că pe toate vă fac ghem”³²⁰.

³¹³ *Ibidem*, p. 71.

³¹⁴ Inf. Catrina A. Pal, 63 de ani, 8 clase, lucrătoare în comerț; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 72, respectiv p. 130.

³¹⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 71.

³¹⁶ Inf. Maria P. Păuleț.

³¹⁷ Inf. Petru P. Gherghelucă.

³¹⁸ Inf. Maria P. Păuleț.

³¹⁹ Eadem.

³²⁰ Eadem.

Aici, la casa socrilor mari, imediat după întoarcerea de la biserică, avea loc masa de cununie, numită „masa tineretului”³²¹ deoarece le era destinată doar lor. La lăsarea serii toți tinerii părăseau nunta. „Vinea seara când se făcea vecernia, veneau la biserică obligatoriu. Se cânta muzica de plecare și mergeau la vecernie. După vecernie nu mai aveau voie la nuntă tinerii, ci cei însurați, căsătoriți, bătrânii, care veneau pentru masa de noapte, când închinau banii”³²². În timpul nunții erau colportate strigături diverse precum: „Florică de pe șes, / Te-am îndrăgît după mers, / Că ți-i mersul legănat, / La inimă m-ai secăt”³²³; „Ia săraca nuni-a, / Cum îi arde catrința. / Las să-i ardă nu-i păcat, / C-o ajuns de-o cununat”³²⁴; „Șade nuna pe știubei, / Și alege pătrunjei. / Las s-aleagă și mărar, / C-o sărută nunu rar”³²⁵; „Cine-i om de viță bună, / Și botează și cunună. / Cine-i om de viță rea, / N-are bani nici de-o lulea”³²⁶.

Un alt moment important în cadrul ceremonialului nupțial era deshobotatul, „dezgătitul”³²⁷. „La dezgătit, nuna sau nașa mare îi lua miresei voalul jos de pe cap și îi lega un batic”³²⁸. Acest moment ceremonial marca practic trecerea miresei „într-o nouă categorie socială”³²⁹, intrarea ei în rândul tinerelor neveste. La Mărgineni, asemenea altor sate „unde se făcea o singură nuntă, deci numai la casa părinților mirelui”³³⁰, la „dezgătit” avea loc „ficțiunea rituală a falselor mirese”³³¹, când mireasa „se ascundea (...) iar mirelui i se aducea, rînd pe rînd, câte un substitut al perechii reale”³³². Conform tradiției, mirele oferea o recompensă în schimbul miresei reale. Menirea acestui obicei era aceea „de a-i proteja pe principalii actanți ai nunții, îndeosebi pe mireasă, cea mai expusă pericolelor de tot felul, ce puteau veni din partea foștilor pretendenți la mâna ei, dar și a rivalelor rămase nemăritate”³³³.

³²¹ Inf. Petru P. Gherghelucă.

³²² Idem.

³²³ Inf. Elisabeta A. Popovici.

³²⁴ Eadem.

³²⁵ Eadem.

³²⁶ Eadem.

³²⁷ Inf. Maria P. Păuleț.

³²⁷ Eadem.

³²⁸ Eadem.

³²⁸ Eadem.

³²⁹ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 90.

³³⁰ *Ibidem*, p. 62.

³³¹ *Ibidem*.

³³² *Ibidem*.

³³³ *Ibidem*.

Dacă nuntașii invitați închinau darurile la „masa de noapte”³³⁴, rudele tinerilor căsătoriți vor face acest lucru „a doua zi seara, când intrau neamurile de aproape”³³⁵.

Către finalul nunții a fost atestat și la Mărgineni „alaiul de mascați”³³⁶, în fruntea căruia mergea, de regulă, o bătrână, „îmbrăcată în port tradițional, cu cârpă pe cap, cu un ciorap tras pe față, unsă cu făină, cu o pernuță pusă în spate, cu un băț în mână și cu încălțări stricate”³³⁷. Această „ipostază a travestițiilor din cadrul nunții”³³⁸, acest „alai nupțial al mascaților”³³⁹ are semnificații profunde. „Așa cum la răspântia dintre ciclurile temporale, îndeosebi la sărbătorile de iarnă, jocurile cu măști recrează haosul primordial, pentru ca apoi să facă loc unui nou început, fundamentat sub cele mai favorabile auspicii, tot astfel, alaiul nupțial al mascaților eliberează calea către începutul de drum al familiei abia înfiripate”³⁴⁰. Sfârșitul nunții marca intrarea tinerilor căsătoriți într-o altă etapă a vieții lor.

c. Însmormântarea

Ceremoniile funerare reușesc să conserve peste timp, trecând dincolo de multiplele încercări de alterare, o serie de „*rituri de separare, rituri de prag, rituri de agregare*, individuale ori colective, menite să faciliteze *marea trecere* a celui dispărut din această lume, ușurarea integrării acestuia într-o altă existență, respectiv în *lumea de dincolo* și, implicit, să protejeze pe cei rămași în această lume, comunitatea rurală în ansamblul ei, comunitatea restrânsă a rudelor, a *neamurilor* celui dispărut în special, de eventuale crize, de eventuale manifestări negative și nocive în același timp, determinate de pierderea și înstrăinarea unui membru al acestei comunități”³⁴¹.

Apropierea momentului morții este prevestită de o serie de semne. „Moartea rar când se arată oamenilor pe neașteptate și pe neștiute ca să le curme firul vieții, ci ea, după credința și spusa

³³⁴ Inf. Petru P. Gherghelucă.

³³⁵ Idem.

³³⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, 2002, p. 95.

³³⁷ Inf. Petru M. Herciu, 92 de ani; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 95, respectiv p. 135.

³³⁸ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 95.

³³⁹ *Ibidem*.

³⁴⁰ *Ibidem*.

³⁴¹ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 85.

românilor, totdeauna dă de știre mai dinainte prin diferite semne atât neamurilor celor mai de aproape, cât și celui ce are să moară, că în scurt timp va veni la dânsul ca să-i ia sufletul și abia după aceea se arată și ea singură³⁴². Dintre semnele prevestitoare de moarte consemnate în mentalul colectiv al localnicilor din Mărgineni le menționăm aici pe cele legate de „comportamentul nefiresc al animalelor și păsărilor din gospodărie”³⁴³. În același timp, remarcăm faptul că „o bună parte dintre semnele decesului, care apar în plan real, sunt puse pe seama sufletelor celor dispăruți anterior, despre care se spune că se reîntorc acum pentru a-l călăuzi pe defunct în lumea umbrelor”³⁴⁴.

La cumpăna dintre viață și moarte, muribundul beneficiază de grija celor apropiați care se străduiesc ca prin tot ceea ce fac să-i ușureze „trecerea” din lumea „cu dor” în cea „fără dor”. La căpătâiul patului muribundului se pune un ștergar mare, așa-numita „pânză a sufletului” având lungimea celui dispărut, care, după zilele de priveghi, „se lega la crucea cea mare” în momentul pornirii convoiului funebru către cimitir.

Muribundul nu trebuia lăsat „să-și dea sufletul”³⁴⁵ fără o lumânare aprinsă la cap sau în mâini, în caz contrar fiindu-i întunecată „calea spre celălalt tărâm”³⁴⁶. Nu era bine ca în ceasul morții unui om cei apropiați să plângă tare pentru a nu-i întârzia sfârșitul³⁴⁷ și a-l întoarce astfel din drum. După ce survine decesul se deschid ușile și ferestrele, se acoperă cu un prosop vasele cu apă, oglinzile, în semn de doliu.

Comunitatea rurală află de dispariția unui membru al ei prin intermediul clopotelor de la biserică, care se trag cu această nefericită ocazie, dar în același timp și prin anunțarea personală. Cel dispărut este scaldat, îmbrăcat și așezat în camera mare, unde mai apoi va fi „bocit” și „privegheat”. Aducerea „giulgiului”³⁴⁸ și a „pânzei de față”³⁴⁹ încheia „ritualul dotării defunctului”³⁵⁰.

³⁴² Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995, p. 7.

³⁴³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 144.

³⁴⁴ *Ibidem*.

³⁴⁵ Idem, *Dăinuiri etno-folclorice...*, p. 380.

³⁴⁶ *Ibidem*.

³⁴⁷ Idem, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 149.

³⁴⁸ *Ibidem*, p. 158.

³⁴⁹ *Ibidem*.

³⁵⁰ *Ibidem*.

Ca semn de doliu se pune un „batic negru” la poartă. Tot ca semn de doliu, la casa mortului se pune o pânză neagră și „o coroană”³⁵¹. „Dacă murea un băiat sau o fată îi punea o coroană la poartă, dar nu una rotundă ca la ceilalți, ci una pătrată (...) punea doi stâlpi de brad și coroana de-a curmezișul pe alt stâlp și pe urmă la poartă”³⁵². La Mărgineni „era obiceiul ca atât la casa miresei, cât și la cea a mirelui, să se pună deasupra porții o cunună mare din ramuri de brad. Astfel de cununii marcau și casele defuncților nelumiți, cu singura deosebire că la nuntă acestea aveau formă semicirculară, semănând cu o cupolă, în vreme ce la înmormântare cununile erau unghiulare, înfățișând adesea trei dintre laturile unui pătrat, deschis în partea de jos. Importantă rămâne însă obligativitatea trecerii pe sub această ghirlandă”³⁵³.

Mortul era așezat în camera curată. „În contextul pregătirii defunctului pentru călătoria spre celălalt tărâm, un loc aparte îl ocupă confecționarea toiagului funebru, un obiect ritual (...) o lumânare de formă circulară, având lungimea decedatului (...) din ceară curată (...) se răsucea de jos în sus, adică invers decât cele obișnuite, sugerându-se și pe această cale destinația ei funestă”³⁵⁴. La Mărgineni, „toiagul arăta ca o torsadă, fiind realizat din trei lumânări de lungimea defunctului”³⁵⁵, rămășițele acestuia fiind lăsate „la biserică”³⁵⁶.

În cadrul ceremonialului înmormântării tinerilor necăsătoriți care treceau în cealaltă lume „la mormânt se punea un băț de vornicel (...) că-i punea vornicel și vorniceasă la tinerii care mureau fată sau băiat. Și toiagul ceala era făcut din lemn și geluitura nu era dată jos, ci creată ca părul din cap și geluitura aceea era creată pe un rând de peteală și un rând de lână și prosoape legate de băț și așa mergea și i-o punea alături”³⁵⁷. Este vorba de *toiagul funebru* (care nu trebuie confundat cu obiectul ritual omonim, cu „acea lumânare cât statul mortului, încolăcită în formă de spirală, care arde la căpătâiul răposatului în perioada premergătoare înhumării”³⁵⁸ și care „nu reprezintă o caracteristică a funeraliilor nelumiților”³⁵⁹), care „este aproape identic

³⁵¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

³⁵² Eadem.

³⁵³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 181.

³⁵⁴ *Ibidem*, p. 155.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 156.

³⁵⁶ *Ibidem*.

³⁵⁷ Inf. Elisabeta A. Popovici.

³⁵⁸ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 178.

³⁵⁹ *Ibidem*.

cu cel ce se face la nuntă pentru mire sau pentru mireasă, iar funcția lui de *dublu vegetal* al celui dispărut apare bine conturată³⁶⁰ și la Mărgineni. Tinerii care mureau necăsătoriți „erau îmbrăcați mireasă și mire”³⁶¹. Și „vorniceii erau îmbrăcați ca la nuntă”³⁶², ca de altfel toți tinerii din convoiul funebru. „La înmormântarea tinerilor se îmbracă toți tinerii în costum național”³⁶³.

Mortul „nu stă singur trei zile”³⁶⁴. În acest interval el este privegheat, „dar noi nu-i zicem așa, ci mergeam la mort, ne rugam; în ajunul înmormântării venea dascălul și-i făcea zoltariul”³⁶⁵. „Înainte se cânta prohodul latinește de către dascăl. Acuma se cântă românește”³⁶⁶. „Vinea lumea și se ruga trei zile la mort și plângea, bocea”³⁶⁷. „Bocește toată lumea (...) cu voce rudele”³⁶⁸. „La ortodocși, preotul vine în fiecare seară și face *stâlpii* și pregătește cumva mortul ca să ia calea de veci”³⁶⁹.

După trecerea celor trei zile de priveghi „se duce mortul cu procesiune la biserică (...) cu icoanele de la biserică”³⁷⁰, apoi „mergeam la cimitir”³⁷¹. Celor care duc icoanele li „se dă câte un prosop, un batic de pomană”³⁷². În ziua înmormântării și la Mărgineni „se dădea de pomană un costum al răposatului”³⁷³. Aici, „oricât de sărac ar fi fost cineva, nu se putea să nu dăruie un rând de haine”³⁷⁴. Odinioară, la Mărgineni, „defuncții mai în vârstă erau duși la cimitir cu sania, atât iarna, cât și vara. Datina este atestată și la alte popoare, iar în Moldova cunoștea, la un moment dat, o răspândire cvasigenerală”³⁷⁵. „Alaiul funebru al tinerilor necăsătoriți era precedat de o fată și un flăcău, care purtau prosoape la gât, iar în mâini lumânări de cununie aprinse. Când

³⁶⁰ *Ibidem*.

³⁶¹ Inf. Elisabeta A. Popovici.

³⁶² Eadem.

³⁶³ Inf. Ileana M. Martin, 71 de ani; înregistrare mg. făcută la 2 februarie 2008.

³⁶⁴ Eadem.

³⁶⁵ Inf. Elisabeta A. Popovici.

³⁶⁶ Inf. Elena A. Olaru.

³⁶⁷ Eadem.

³⁶⁸ Inf. Ileana M. Martin, 71 de ani. Vezi nota nr. 360.

³⁶⁹ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

³⁷⁰ Inf. Elena A. Olaru.

³⁷¹ Eadem.

³⁷² Eadem.

³⁷³ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 171.

³⁷⁴ Inf. Petru M. Herciu, 92 de ani; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 171, respectiv p. 203.

³⁷⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 168.

intrau în biserică, ei rămâneau în fața sicriului pe tot parcursul Prohodului și al Liturghiei funebre³⁷⁶.

În drum spre biserică, „la ortodocși, se fac 12-24 de Evanghelii, adică *punțile*, se dau bani pe pieptul mortului și se plătesc vămile, se întinde o pânză care înseamnă *puntea*”³⁷⁷.

Crucile din lemn erau individualizate prin unele semne particulare, delimitând astfel „mormintele bărbaților de cele ale femeilor”³⁷⁸. La Mărgineni, „crucile femeilor sunt cu ștergar și au un corn în vârf, iar cele ale bărbaților sunt simple și au căciulă sau pălărie”³⁷⁹. De altfel, „cele mai interesante modalități de demarcare a crucilor de pe morminte apar în localitățile Mărgineni, Barați, Luizi-Călugăra și Trebeș, din preajma Bacăului”³⁸⁰, unde „se leagă prosoape la cruci, la femei”³⁸¹, în acest caz fiind vorba de așa-numitele „cruci cu ștergar”³⁸², iar „cele ale bărbaților nici nu sunt acoperite, ci au doar două sau trei bucățele de scândură deasupra axului principal, ceea ce indică, cu destulă claritate, aspectul unei pălării sau al unei căciuli”³⁸³.

După înmormântare se face o masă la casa mortului, numită „praznic”³⁸⁴, la care participă toată comunitatea și unde se dau de pomană diferite alimente și lucruri pentru sufletul mortului. La Mărgineni, „praznicul din prima zi avea odinioară o importanță deosebită și se făcea pentru toată lumea. Oricine era binevenit și ospătat cum se cuvine. Cu toate acestea, la sfârșitul mesei rituale bucatele și băutura nu se terminau. De aceea, rudele și vecinii veneau și a doua zi, *la încheierea praznicului*”³⁸⁵, pentru că „tot ce se pregătea trebuia dat de pomană”³⁸⁶. Acest răspuns nu este însă edificator pentru profesorul Ion H. Ciubotaru, care susține faptul că motivația prelungirii praznicului cu încă o zi „pare să fi fost alta. Având în vedere amploarea ospățului funebru din ziua înhumării, precum și numărul relativ mare al celor ce

³⁷⁶ *Ibidem*, p. 179.

³⁷⁷ Inf. Marinela A. Căndea-Andrei.

³⁷⁸ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 175.

³⁷⁹ Inf. Petru M. Herciu, 92 de ani; înregistrare mg. făcută la 13 mai 2000, apud Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 176, respectiv p. 204.

³⁸⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 176.

³⁸¹ Inf. Ileana M. Martin, 71 de ani. Vezi nota nr. 360.

³⁸² Ion H. Ciubotaru *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 176.

³⁸³ *Ibidem*.

³⁸⁴ Inf. Ileana M. Martin, 71 de ani. Vezi nota nr. 360.

³⁸⁵ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 185.

³⁸⁶ *Ibidem*.

asigurau deservirea oaspeților, este posibil ca masa ce se oferea a doua zi rudelor și vecinilor să fi fost inițial o replică a *mesei alergătorilor*, din cadrul ceremonialului nupțial, și să se fi organizat numai pentru defuncții nelumiți. Cu timpul, sensurile ei s-au pierdut, dar obiceiul a continuat să se practice la toate înmormântările³⁸⁷.

Urma perioada de doliu, „de 40 de zile”³⁸⁸ după care „se face o altă slujbă și un alt praznic”³⁸⁹ pentru sufletul răposatului. Este vorba de „praznicul de 40 de zile”³⁹⁰ când „după ce se termină Liturghia la biserică și Prohodul din cimitir, lumea este chemată acasă la praznic”³⁹¹.

Ajunși acum la finele valorificării cercetărilor noastre privind universul etnografic al comunității catolice din Mărgineni, ne exprimăm speranța că demersul nostru științific va fi continuat de alte și alte încercări similare care, fiecare în parte și toate la un loc să conserve acest tezaur al culturii populare tradiționale atât de încercat în societatea contemporană.

Résumé

Cette étude constitue le résultat d'une recherche de terrain réalisée par l'auteur au sein de la communauté catholique de Mărgineni, le département de Bacău. Dans l'ordre de l'énumération, on présente l'architecture populaire traditionnelle et les tissus d'intérieur, le costume populaire, les occupations, les coutumes traditionnelle du calendrier et les moments importants de l'année, les coutumes relatives à la vie de la famille: la naissance, les noces et l'enterrement. Tous ces éléments indiquent la présence des aspects spécifiques à la culture populaire des catholiques de Mărgineni.

---

³⁸⁷ *Ibidem.*

³⁸⁸ Inf. Elena A. Olaru.

³⁸⁹ *Eadem.*

³⁹⁰ Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova...*, vol. II, p. 188.

³⁹¹ *Ibidem.*